

Múzeumok az élményszerű, színvonalas oktatásért

Hammerstein Judit: Újra kell gondolni a kulturális intézmények társadalmi szerepét

Újság: Magyar Nemzet

Dátum: 2014.03.11

Szerző P. SZABÓ ERNŐ

A Múzeumok mindenkinek programot, amely a múzeumok és a köznevelési intézmények együttműködésének erősítését, új múzeumpedagógiai módszerek bevezetését, a múzeumok társadalmi szerepének újragondolását szolgálta, a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum 2008-ban indította el európai uniós támogatással. Ebből igazi sikertörténet született – mondta a programról a napokban tartott sajtótájékoztatón Hammerstein Judit. Az Emberi Erőforrások Minisztériuma kultúrpolitikáért felelős helyettes államtitkára szerint a program szorosan illeszkedik a kormányzat azon demokratikus elkötelezettségéhez, hogy mindenki számára biztosítani kell a kulturális javakhoz való hozzáférést, a színvonalas, élményszerű oktatást.

Hogyan segíthetik a színvonalas, élményszerű oktatás kialakítását a kulturális értékek gyűjtésére, őrzésére, bemutatására létrehozott muzeális intézmények?

– A Múzeumok mindenkinek program arra a kérdésre kereste a választ, hogy miként lehet megvalósítani azt a mélyreható szemléletváltást, amellyel a közgyűjteményeknek, közöttük a múzeumoknak is szembesülniük kell. Bár múzeumpedagógiai foglalkozások voltak a hetvenes–nyolcvanas években is, azokban az évtizedekben az iskolák és a múzeumok viszonya meglehetősen egysíkú volt: többnyire csak az iskolai kirándulások adtak alkalmat a közös múzeumlátogatásra. Ha egy osztály Budapestre utazott, a Vidám Park után ellátogattak a Magyar Nemzeti Múzeumba is, egy egi kirándulás programjába pedig bevették a vár megtekintését is különösebb koncepció nélkül. Megújulásra a rendszerváltozás időszakában sem nagyon volt lehetőség, hiszen az egyre erősödő gazdasági problémák miatt erre sem szándék, sem elképzelés nem volt. A területet a szakmai megtorpanás jellemezte. Pedig az európai trendek azt mutatják, hogy a múzeumok társadalmi fontosságát a műtárgyak gyűjtésén, megőrzésén túl az intézmények nyitottsága adja. A múzeumlátogatási szokások, elvárások időközben radikálisan megváltoztak, az utóbbi évtizedekben világszerte a közönségbarát múzeumok modellje lett a követendő. Közös gond ugyanakkor: milyen is a korszerű múzeum, hogyan tudnak a közgyűjtemények a társadalom hasznára lenni, a benne felvetődő problémákra reflektálni? A hasznossághoz, az életminőség javításához ma már biztosan nem elegendő a hagyományos múzeumi tevékenység, a gyűjtemény gazdagítása, a kutatás, egy-egy kiállítás megrendezése. Ez a kérdés nálunk azért is hangsúlyos, mert igencsak büszkék lehetünk rá, hogy Béctől keletre olyan differenciált múzeumi hálózatot hoztunk létre és tartunk fenn, amilyennel egyetlen szomszédunk, még a nálunk jóval nagyobb Lengyelország sem rendelkezik. Ez az intézményrendszer rendkívül tagolt mind horizontálisan, mind vertikálisan, struktúráját tekintve pedig a nyugati múzeumi hálózattal vetekedik.

– Az állampolgár fel is vetheti, hogy nehéz gazdasági helyzetben szabad-e ennyit költeni múzeumokra. De valóban, mennyi is jutott az utóbbi években országos, illetve helyi

intézményekre?

– Az Emberi Erőforrások Minisztériuma (Emmi) által fenntartott tizenhárom (további csaknem harminc filiálét működtető) múzeum támogatására 2010-ben 6,793 milliárd forint jutott, amely a 2012-es csökkenés után (5,449 milliárd) tavaly 6,916 milliárdra növekedett, az idén pedig 7,732 milliárd lesz. Az önkormányzati múzeumi támogatások összege is növekedést mutat, a tavalyi 3,745 milliárd az idén 3,984 milliárdra emelkedett. Összességében tehát az idén 11,716 milliárd jut költségvetési múzeumi támogatásra, amihez hozzá kell számítani a közgyűjteményi hálózat számára az NKA Közgyűjtemények Kollégiumánál kiosztott másfél milliárd forintot. Természetesen vannak más források is az uniós támogatásokon kívül. A költségvetésből is jelentős külön támogatásokat kaptak egyes intézmények az elmúlt két-három évben: a Magyar Nemzeti Múzeum például majdnem háromszáz-, a Magyar Természettudományi Múzeum százmilliót kapott fejlesztésre, a Szépművészeti Múzeum pedig hatszázmilliót kap az idén a nagyszabású kiállítások megvalósítására. Ez utóbbiban a nemrég bezárt, Caravaggiótól Canalettóig című nagy sikerű tárlathoz hasonló, grandiózus bemutatókat nem is lehetne a múzeum éves költségvetéséből megrendezni. A támogatások rendszerének teljes körű, mindenre kiterjedő áttekintésén éppen most dolgozunk, de az máris egyértelmű, hogy a közvélekedéssel és a múzeumok sokszor jogos panaszaival ellentétben a támogatások nem csökkennek, sőt. Tavaly a múzeumok működési költségeinek nagyjából a hatvan százalékát fedezte az állami támogatás, negyven százalékát az intézményeknek maguknak kellett előteremteniük. Ugyanakkor azt is érdemes megjegyezni, hogy a nyugati országokban egyre erőteljesebb a törekvés az állami szerepvállalás csökkentésére, ezzel párhuzamosan pedig ösztönzik a múzeumokat saját bevételeik jelentős növelésére.

– Ahol jelentős, sok látogatót vonzó kiállításokat rendeznek, ott alighanem jelentős saját bevételekre is lehet számítani. A támogatások ellenére azonban a hírek szerint a magyar múzeumok látogatottsága folyamatosan csökken. Vannak erről a folyamatról pontos adataik?

– A 2013-as évről még nincsenek összesített adataink, de az előző négy évről igen. Ezek az Emmi által fenntartott múzeumoknál egy ideig valóban csökkenést mutattak, hiszen a 2009-es 2,04 millióról 2010-ben 1,77 millióra, 2011-ben 1,74 millióra csökkent a látogatószám, 2012-ben ugyanakkor ez a negatív folyamat megállt, és ismét 1,77 millió főt regisztráltak. A látogatószámok mögötti kép azonban jóval összetettebb, mint gondolnánk. A csökkenő tendenciával párhuzamosan ugyanis igen jelentős belső átrendeződés is végbemegy. Új látogatói csoportok jelentek meg, új igényekkel, az állandó kiállítások mellett pedig a különböző rétegeket megcélzó múzeumpedagógiai rendezvények száma megsokszorozódott. Az iskolások mellett megjelennek a múzeumokban az óvodai csoportok is. A köznevelési intézményekben bekövetkezett változások új lehetőségeket is kínálnak a múzeumok és az oktatás közötti kapcsolat erősítéséhez, a délutáni órák értelmes tevékenységgel való megtöltéséhez. Az iskolákkal szoros egyeztetésre, közös programkidolgozásra van szükség. A Múzeumok mindenkinek programot szervező, a Szabadtéri Néprajzi Múzeum egyik igazgatóságaként működő Múzeumi Oktatási és Képzési Központ (MOKK) közös konferenciát szervezett a Klebelsberg Intézményfenntartó Központtal (Klik) éppen annak megvitatására, hogy hogyan lehetne eredményesebb a múzeumok és oktatási intézmények együttműködése. Ebben az is nagy segítséget jelent, hogy a Klik az intézmények országos hálózata révén rá tudja irányítani a figyelmet a múzeumi szakemberek által elindított kezdeményezésekre.

– Például az említett Múzeumok mindenkinek projektre, amely 2008-ban indult és 2013-ban zárult le. Az Emmiben a napokban értékelték a program sikerét. Arra jutottak, hogy igazi sikertörténetnek nevezhető a projekt végrehajtása. Miért is?

– A program elindítói abból indultak ki, hogy a kultúrának fontos társadalompolitikai szerepe lehet, ha az egyes intézmények komolyan veszik feladataikat: segíthet a leszakadó térségek, a

hátrányos csoportok felzárkóztatásában, a társadalmi mobilitás előmozdításában, a tehetség gondozásban, az oktatás színvonalasabbá, élményszerűvé tételében. Ez utóbbi fontosságát nem lehet eléggé hangsúlyozni. Jómagam például akkor csodálkoztam rá igazán a fizika szépségére, amikor Öveges professzor kísérleteiről szóló műsort néztem a tévében, vagy amikor a kezembe került Simonyi Károlynak A fizika kultúrtörténete című kötete. Ami pedig a kémiát illeti, az elemek periódusos rendszere, a vegyértékek szerepe Goethe Vonzások és választások című művéből vált számomra érzékletesen átélhetővé. Ezek a személyes példák is azt mutatják, hogy a tanórán kívüli, a fantáziát és az érzelmeket mozgósító eszközök, módszerek hatékonyan szolgálják az oktatást, a tananyag mélyebb befogadását. Erre nyújtanak lehetőséget a kulturális intézmények, így a múzeumok is a programkínálatukkal. Ez utóbbiak múzeumpedagógiai foglalkozásaikra eddig öt és fél milliárd forintot költöttek el.

– Hogyan?

– Éppen ennek kimunkálásában volt jelentős szerepe a Múzeumok mindenkinek programnak, amelyet a MOKK negyvenfős országos múzeumi koordinátori hálózata bevonásával végzett el. A projekttel a MOKK szemléletváltást generáló, a nemzetközi trendeknek megfelelő színvonalú, széles körű szakmai tevékenység kibontakoztatására vállalkozott. Egyetemek, pedagógusok bevonásával kutatásokat készítettek, amelyek egyfelől lesújtó tényekkel szembesítettek: csekély érdeklődéssel, a Nemzeti alaptanterv és a múzeumi foglalkozások rendszere közötti aszinkronitással, nem elég színvonalas ismeretátadással, másfelől viszont számos új igényre és lehetőségre is rávilágítottak. A 483 millió forintos uniós támogatással megvalósult program részeként öt év alatt tíz képzést szerveztek 593 résztvevővel, kilenc konferenciát kétezzer szakember bevonásával, a negyvenfős országos koordinációs hálózat révén pedig szoros kapcsolatot tartottak köznevelési intézményekkel, és tájékoztatták azokat a különböző programokról. A MOKK által kidolgozott program alapján ezekben az években több mint egymilliárd forintos pályázati lehetőséghez jutottak az intézmények.

– Szépek a számok, de így is felvetődik a kérdés, hogy milyen kisugárzó hatása lehet egy invenciózus, lelkes, de mégiscsak kis csapat munkájának.

– Ez a program előzmény nélküli Magyarországon, de Európában is példaként szolgálhat, hiszen jelentősen javíthatja a múzeumok és az iskolák közötti kapcsolatot. Szélesebb kontextusban vizsgálva pedig jól illeszkedik ahhoz a kormányzati elváráshoz, hogy a kulturális intézményeknek a korábbinál szélesebb társadalmi szerepet kell vállalniuk. Ezt célozta egyébként az előadó-művészeti törvény módosítása is, amely a nemzeti vagy kiemelt minőség elnyeréséhez fontos szempontot rendelt hozzá, azt, hogy az adott intézmény vállaljon társadalmi feladatokat, szervezzen diákok és fiatal felnőttek igényes színházra nevelését szolgáló művészetpedagógiai programokat, és építsen ki kapcsolatot közösségi szervezetekkel. Cél, hogy mindenki hozzáférhessen a kulturális értékekhez, s ebben kulcsszerepet kell játszaniuk a társadalmi küldetést vállaló intézményeknek.

– Ha a kulturális intézményrendszer ilyen irányú fejlesztését folyamatnak tekintjük, akkor nyilván a Múzeumok mindenkinek projektet sem tekinthetjük befejezettnek, legfeljebb egy szakasza zárult le...

– Már csak azért is így van, mert a program során hosszú távon hasznosítható tapasztalat halmozódott fel, olyan átfogó kutatások készültek, amelyek a jövőre nézve is irányt szabnak munkánknak, másrészt utóvizsgálatokat is tervezünk azért, hogy lemérjük: az elindított és felgyorsított szemléletváltás mennyire volt mélyreható. Ami pedig a fenntarthatóságát illeti: most zajlik a következő hét év forrásfelhasználásának a tervezése, és reméljük, hogy elegendő uniós forrás jut erre a célra is. Állami forrásokat is elkülönítettünk a folytatáshoz. Ezenkívül továbbvisszük a múzeumszakmai programot is, amelynek részeként az önkormányzati fenntartású múzeumok 2013-ig összesen 2,55 milliárd forintos támogatásban részesültek. 2013-ban 300, az idén 340 millió forint pályázható meg, tehát ez az összeg is jelentősen

növekedik, ami azért fontos, mert olyan célra fordítható, amelyre az uniós támogatások nem: az állandó kiállítások korszerűsítésére, újjárendezésére. Így a különböző források kiegészítik egymást. A múzeumokban zajló szemléletváltást a jogszabályi környezet tudatos megváltoztatása is segíti. A múzeumi törvény módosítása eredetileg éppen azért vált szükségessé, mert a korábban megyei, majd állami fenntartású intézményrendszer fenntartói struktúráját meg kellett változtatni. A megyei hálózatok felbomlottak, ez azonban megteremtette a lehetőséget arra, hogy a múzeumokkal szemben új szakmai és társadalmi elvárásokat is megfogalmazzunk. Minél magasabb besorolást kap egy muzeális intézmény, annál komolyabb közművelődési, múzeumpedagógiai tevékenységről, a köznevelési intézményekkel annál szorosabb kapcsolattartásról kell számot adnia, és ez a tevékenysége közvetve a finanszírozást is befolyásolja. A Múzeumok mindenkinek program jelentősen elősegíti az intézmények társadalmi beágyazódását, és hatékonyan járul hozzá a múzeumok és az oktatási intézmények kapcsolatának minőségi és mennyiségi átalakulásához.

MÚZEUMOK MINDENKINEK. A program célja a magyar múzeumok képzési és oktatási szerepének, funkcióinak erősítése volt. A projektgazda szerepét a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum vállalta. Az operatív munkát a skanzen egyik igazgatóságaként működő Múzeumi Oktatási és Képzési Központ végezte, negyvenfős országos múzeumi koordinátorhálózatának bevonásával. Egyebek mellett tíz mintaprojekten keresztül ismerkedhettek meg közelebbről a múzeumi munkatársak a kiállításokhoz kapcsolódó tevékenységek nagyon fontos lépéseivel (projektmenedzsment, pénzügyi tervezés és lebonyolítás, pályázatírás, közbeszerzések, kommunikáció), de a MOKK a program égisze alatt négy kutatást, módszertani fejlesztést is elvégzett. Ezenkívül a központ képzési programokat is rendezett a skanzenben, amely a hazai múzeumok közül először lett akkreditált felnőttképzési intézmény. Az utóbbi öt évben megvalósult 42 ingyenes képzés során összesen 593 hallgatót vértezett fel múzeumpedagógiai tudással 159 oktató. A 2008 óta eltelt fél évtized alatt kilenc országos konferenciát rendeztek, ezeken mintegy kétezren vettek részt.

KA: „Az utóbbi évtizedekben világszerte a közönségbarát múzeumok modellje lett a követendő”